

Ekonomins roll som skapare av ekologisk kris

- med fokus på den finansiella sektorn
och i synnerhet banksektorn**

Nils Fagerberg

Högskolan i Jönköping
2011-03-09

Ulvsåkra

Några siffror över den moderna ekonomin

- Världens bistånd till fattiga länder mellan 1960 och 2009 var i medeltal ca **19 miljarder kronor** per månad.
- Världens stöd för att rädda banker och finansinstitut under finanskrisen 2008 till 2009 var i medeltal ca **19000 miljarder kronor** per månad.

Några siffror över Sveriges ekonomi

- Sveriges ekonomiska tillväxt under 2010 var den högsta sedan 1964. Sverige är rikare än någonsin.
- 492000 privatpersoner och företag är överskuldssatta (2010) Kronofogdemyndigheten
- 220000 familjer är så fattiga att de inte har råd med kläder och mat till sina barn (2010) Socialstyrelsen
- En VD har i genomsnitt 41 gånger så hög lön som en industriarbetare (2010) LO
- 10% av befolkningen äger 70% av alla tillgångar (2008)
- 229 arter har utrotats från Sveriges natur och ytterligare 857 stycken är starkt eller akut hotade.

Samhällsekonomin svarta låda

Vårt moderna samhälssystem

- Ekonomiska spelregler
- Demokrati
- Juridiskt system

?

Svåra samhällsproblem

- Miljöförstöring
- Resursbrist
- Arbetslöshet
- Ökande inkomstklyftor
- Sämre välfärd
- Utslagning

Samhällsekonomins svarta låda

Vårt moderna samhälssystem

- Ekonomiska spelregler
- Demokrati
- Juridiskt system

Penningsystemet

Svåra samhällsproblem

- Miljöförstöring
- Resursbrist
- Arbetslöshet
- Ökande inkomstklyftor
- Sämre välfärd
- Utslagning

Upplägg

1

Hur pengar skapas

2

Konsekvenser och problem med nuvarande system

3

Framtiden och lösningarna till problemen

+

Diskussion

Nils Fagerberg

- Jägmästarexamen, SLU, 1998.
- Kandidatexamen i ekologisk ekonomi, Mälardalens högskola 2007.
- Magister i hållbar utveckling, Mälardalens högskola, 2007.

- Driver eget företag:
- Lärare i hållbart familjeskogsbruk på Linnéuniversitetet
- Konsult i kontinuitetsskogsbruk
- Konsult i ekologisk ekonomi

Inom ekologisk ekonomi:

- Examensarbete om svenska valutan
- Ekonomisk Reform
- Lokal valuta i Växjö
- Konsultuppdrag
- Föreläsningar

Är den svenska valutan anpassad för en långsiktig hållbar utveckling - vilka brister finns och hur kan de åtgärdas?

Ekonomisk Reform

www.ekonomiskreform.se

www.ekonomiskreform.se

Ulvsåkra

www.ekologiskekonomi.se

Ekologisk ekonomi

- Utgångspunkt: Ser den ekologiska verkligheten som utgångspunkt för ekonomins möjligheter att hantera miljöproblem.
- Arbetsmetod: Försöker att utforma ekonomiska teorier och regler som anpassas efter den ekologiska verkligheten

Miljö-ekonomi

- Utgångspunkt: Ser de neoklassiska ekonomiska lagarna som utgångspunkt för ekonomins möjligheter att hantera miljöproblem.
- Arbetsmetod: Försöker att bestämma det korrekta marknadspriset på miljöproblemen.

Vem bestämmer över ett fartyg?

Svar: Kaptenen, ägaren och konstruktören, men de har väldigt olika typ av inflytande.

Vem bestämmer över ett fartyg/en summa pengar?

Ett fartyg

Kaptenen bestämmer hur fartyget ska navigera.

Ägaren bestämmer vad fartyget ska användas till.

Konstruktören bestämmer vad ägaren och kaptenen kan utföra med fartyget.

En summa pengar

Kaptenen motsvaras av konsumenten. Konsumenten bestämmer vad som ska köpas för pengarna.

Ägaren motsvaras av?? Konsumenten eller banken?

Konstruktören motsvaras av? Naturen eller riksdag/parlament eller internationella storbanker/centralbanker?

På fartygsmarknaden råder fri konkurrens mellan konstruktörer.

På penningmarknaden råder ett allt mer centraliserat monopol för konstruktörerna/en.

Pengar är en konstruktion och inte ett naturfenomen!

Utformningen av konstruktionen
styr samhällsutvecklingen!

Ekonomiforskarna - anser (vill tro?) att konstruktionen
är naturgiven. Större förståelse inom andra
forskningsområden?

Politikerna - nästan ingen förstår detta

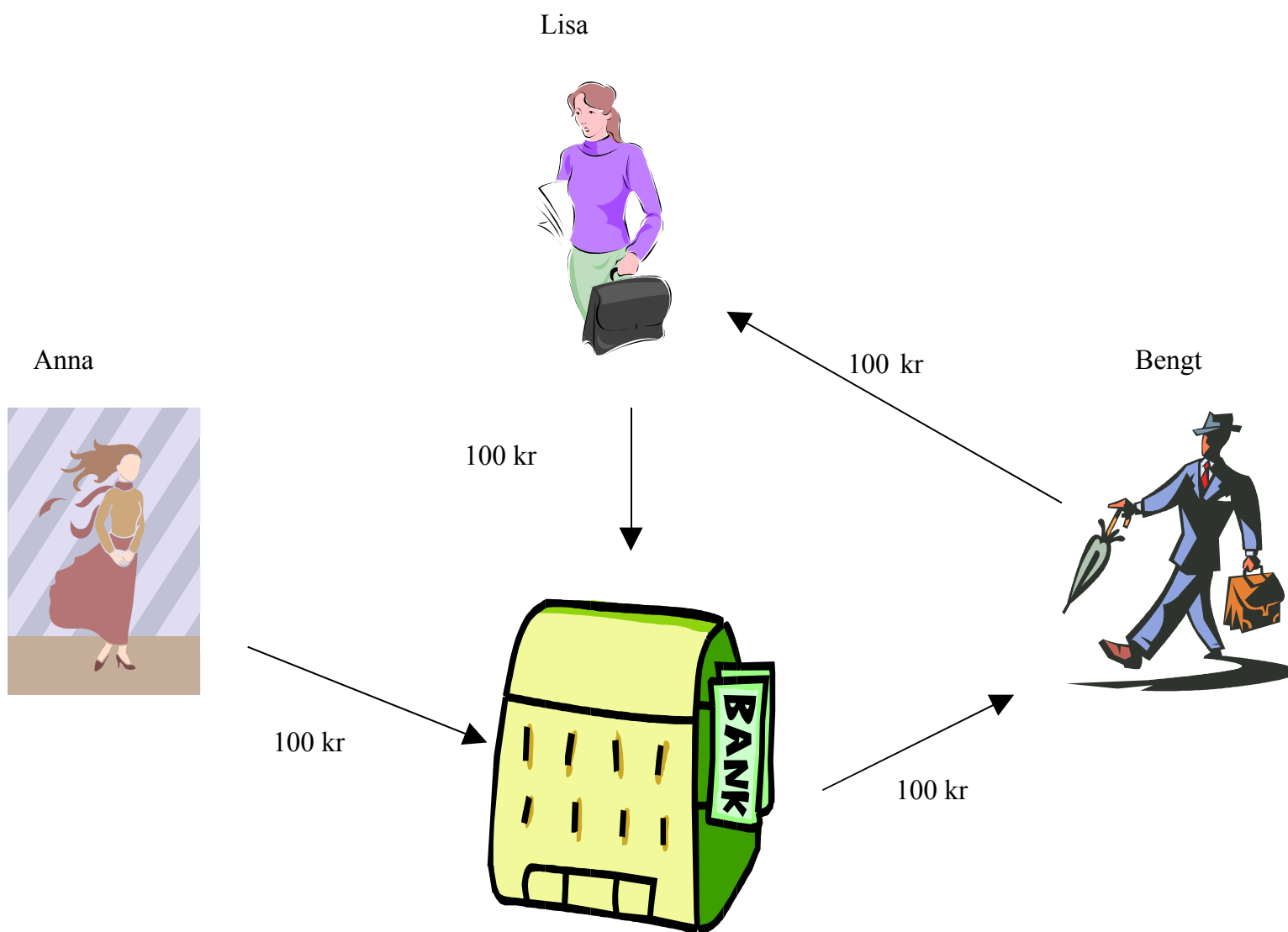
Folket - gryende medvetenhet hos ett fåtal

Vilka är problemen med nuvarande konstruktion?

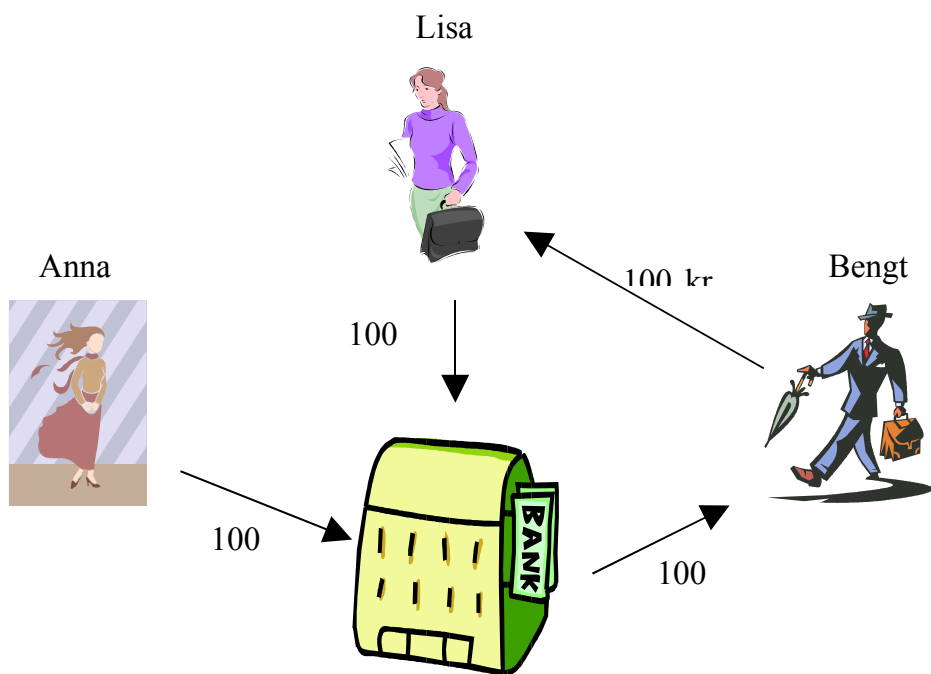
Det här är huvudproblemen:

1. Pengar skapas under förutsättning att någon sätter sig i skuld.
2. Pengar skapas (ägs) av privata banker, men dess värde garanteras av staten (skattebetalarna).
3. Inkomsten från pengaskapandet (räntan) går till bankerna och tas från (beskattar) övriga samhället.

Hur skapar bankerna pengar?

Bankernas bokföring

Moderna digitala pengar (krediter):

1. Anna sätter in 100 kr på banken

	Tillgångar:	
Kassa:	100	

	Skulder:	
Inlåning:	100	

2. Banken lånar ut 100 kr till Bengt

	Tillgångar:	
Kassa:	100	
Utlåning:	100	

	Skulder:	
Inlåning:	200	

Fractional Reserve Banking

Idag om skapade krediter överförs till annan bank

Individuell bank	Insatta pengar (kr)	Utlånade pengar (kr)	Reserv (kr)
Bank A	1000	800	200
Bank B	800	640	160
Bank C	640	512	128
Bank D	512	410	102
Bank E	410	328	82
Bank F	328	262	66
Bank G	262	210	52
Bank H	210	168	42
Bank I	168	134	34
Bank J	134	107	27
Bank K	107		

		Total reserv
		893
Summa insatta pengar	Summa utlånade pengar	Total reserv + Senast insatta pengar
4571	3571	1000
Skapad kredit + centralbankspengar	Skapad kredit	Centralbanks-pengar
4571	3571	1000

1. Bankerna krävs av lagen att behålla en reserv (kapitaltäckningskrav).

2. Lagen gör skillnad på centralbankspengar och bankskapade krediter.

Fractional Reserve Banking

Idag om skapade krediter överförs till annan bank

Individuell bank	Insatta pengar (kr)	Utlånade pengar (kr)	Reserv (kr)
Bank A	1000	800	200
Bank B	800	640	160
Bank C	640	512	128
Bank D	512	410	102
Bank E	410	328	82
Bank F	328	262	66
Bank G	262	210	52
Bank H	210	168	42
Bank I	168	134	34
Bank J	134	107	27
Bank K	107		

		Total reserv
		893
Summa insatta pengar	Summa utlånade pengar	Total reserv + Senast insatta pengar
4571	3571	1000
Skapad kredit + centralbankspengar	Skapad kredit	Centralbanks-pengar
4571	3571	1000

Idag om skapade krediter stannar inom banken

Individuell bank	Insatta pengar (kr)	Utlånade pengar (kr)	Reserv (kr)
Bank A	1000	4000	1000
Bank B			
Bank C			
Bank D			
Bank E			
Bank F			
Bank G			
Bank H			
Bank I			
Bank J			
Bank K			

		Total reserv
		1000
Summa insatta pengar	Summa utlånade pengar	Total reserv + Senast insatta pengar
4000	4000	1000
Skapad kredit + centralbankspengar	Skapad kredit	Centralbanks-pengar
5000	4000	1000

Fractional Reserve Banking

Idag om skapade krediter överförs till annan bank

Idag om skapade krediter stannar inom banken

Individuell bank	Insatta pengar (kr)	Utlånade pengar (kr)	Reserv (kr)
Bank A	1000	800	200
Bank B	800	640	160
Bank C	640	512	128
Bank D	512	410	102
Bank E	410	328	82
Bank F	328	262	66
Bank G	262	210	52
Bank H	210	168	42
Bank I	168	134	34
Bank J	134	107	27
Bank K	107		

Total reserv

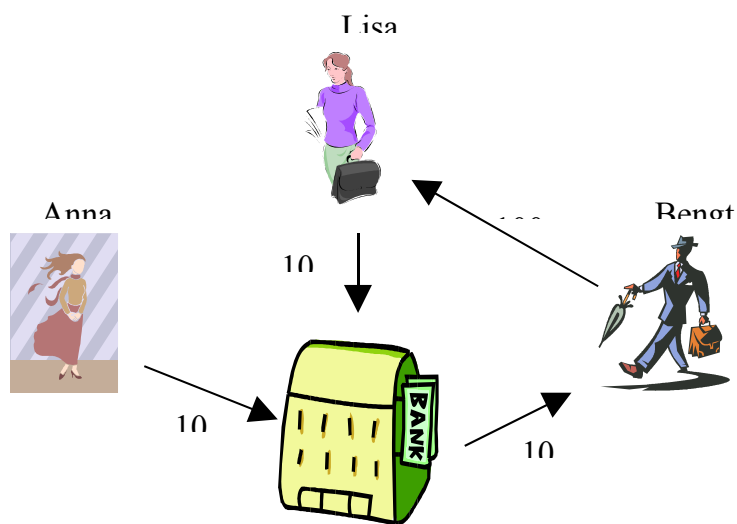
Individuell bank	Insatta pengar (kr)	Utlånade pengar (kr)	Reserv (kr)
Bank A	1000	4000	1000
Bank B			
Bank C			
Bank D			
Bank E			
Bank F			
Bank G			
Bank H			
Bank I			
Bank J			
Bank K			

Total reserv

- I praktiken ligger verkligheten någonstans mittemellan dessa två scheman. Bankerna summerar samtliga kontoöverföringar sinsemellan i slutet på varje arbetsdag och betalar kvarstående balanser med centralbankspengar.

- För lite centralbankspengar i bankernas kassor = finanskris

Vad händer när Bengt betalar tillbaka sitt lån?

3. Lisa sätter in 100 kr på banken (Bengt betalar till Lisa)

	Tillgångar:
Kassa:	100
Utlåning	100

	Skulder:
Inlåning:	200

4. Bengt tar betalt av Anna med hundra kronor

	Tillgångar:
Kassa:	100
Utlåning	100

	Skulder:
Inlåning:	200

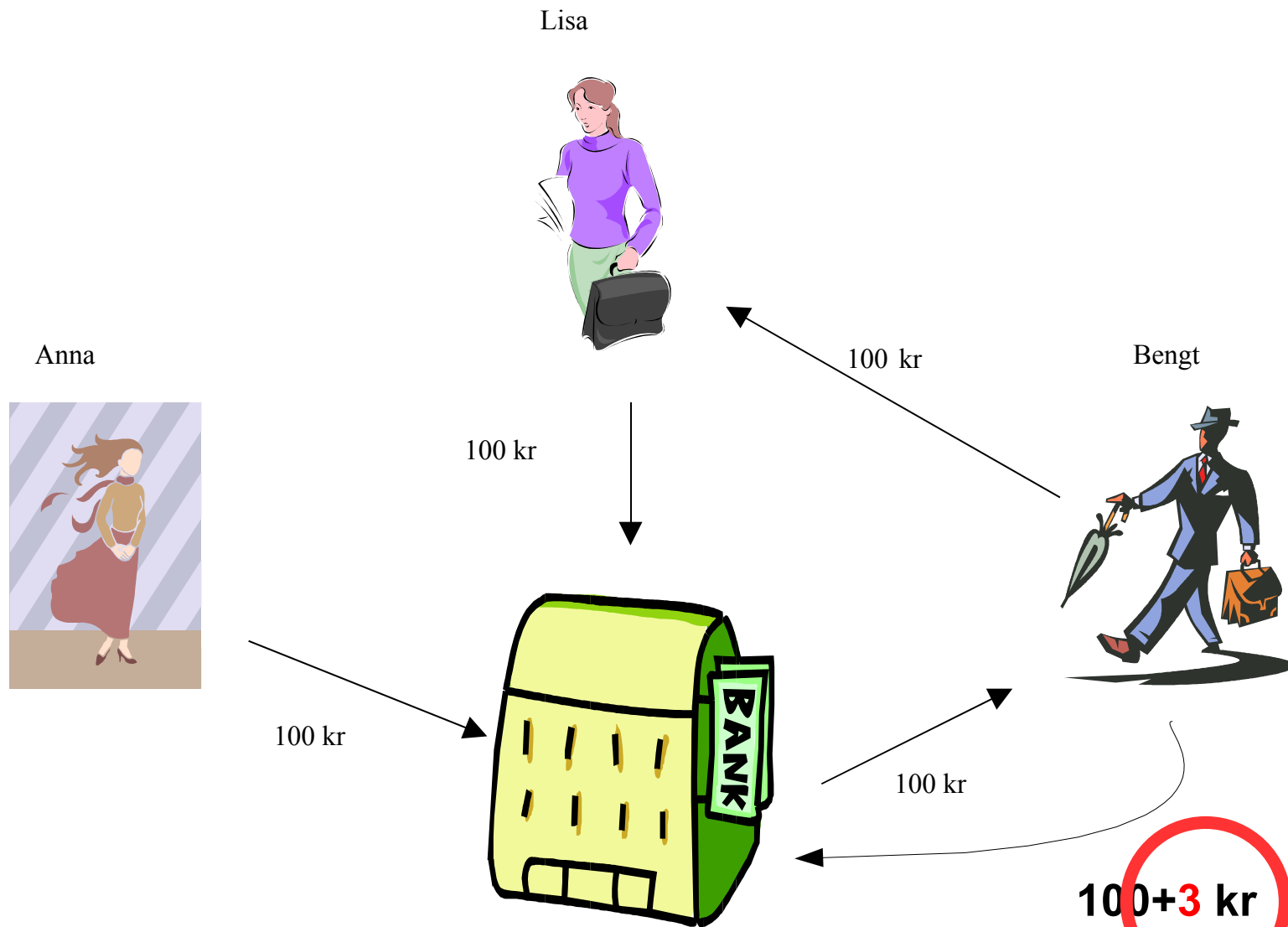
5. Bengt betalar tillbaka lånet till banken

	Tillgångar:
Kassa:	100
Utlåning	0

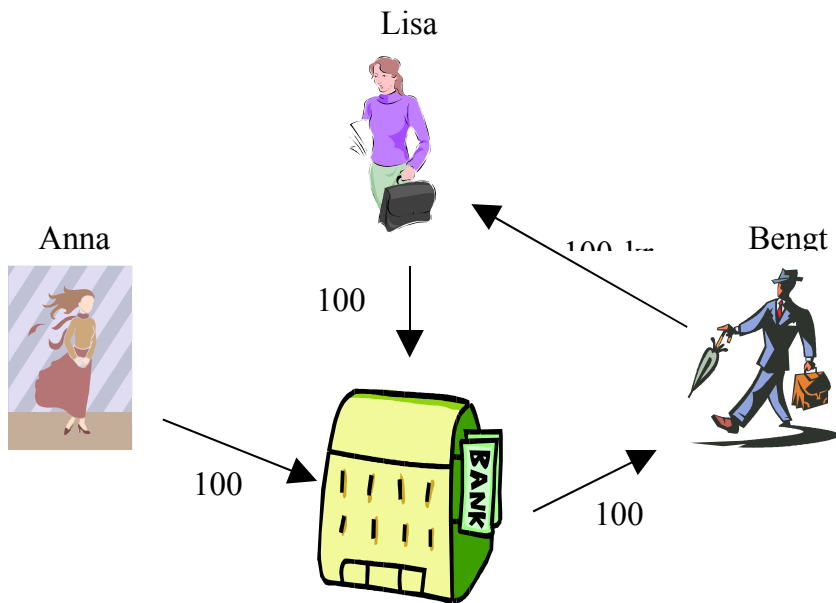
	Skulder:
Inlåning:	100

Lånekrediten försvinner

Banken kräver även ränta för sina tjänster!

Vad händer med räntan?

5. Bengt betalar tillbaka sitt lån till banken

Tillgångar:	
Kassa:	103
Utlåning:	0

Skulder:	
Inlåning:	100

Eget kapital:	
Eget kapital:	3

Problem a):
Pengarna försvinner, men räntan hamnar i bankens kassa.

Problem b): Banken skapar pengarna till lånet, men inte till den ränta som ska betalas.

- Total inlåning i Sverige 2005 var 9 226 000 000 000 kr.
- 3% av inlåningen är 96 780 000 000 kr

Hur gör låntagarna för att få tag på 96 000 000 000 kr ?

1. De lånar mer pengar

ökande skuldsättning

2. De arbetar hårdare/utökar sin affärsverksamhet

ekonomisk tillväxt

3. Säljer mer, samt köper mindre

positiv handelsbalans/bättre familjeekonomi

Finns det kvar några begränsningar för hur mycket kredit som bankerna kan skapa idag?

Verktyg för kontroll:

- Kapitäläckningskrav (Basel II och III)

~~• Likviditetskrav~~

~~• Utlåningstak~~

- Riksbankens styrränta
- Gränser mellan banker och värdepappersföretag

Faktorer som försvagar kontrollen:

- Kredit ingår i eget kapital
- Riskbedömda krediter (rating)
- Statlig bankgaranti

$$8 \% < \frac{\text{Eget kapital}}{\text{Riskvägda tillgångar}}$$

Sammanfattning över bankernas möjligheter att skapa kredit

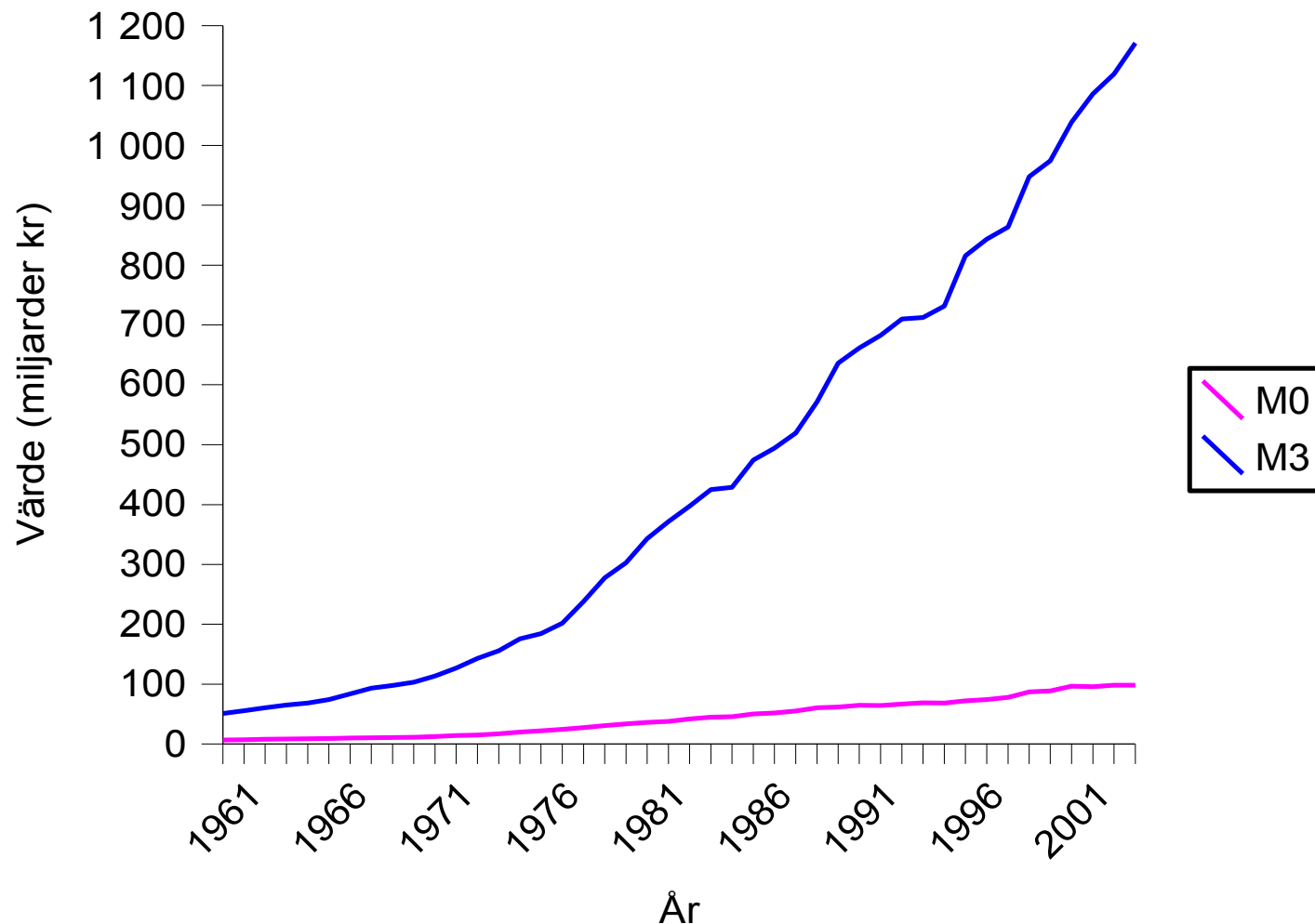
1. Mängden kredit som skapas begränsas av kapitaltäckningskravet och styrräntan
2. Praktiseringen av riskvägda tillgångar gör att kravet urgröps
3. Kredit får delvis användas som uppbackning för att skapa mer kredit.
4. Vid kris och brist på pengar sätts styrräntan lågt
5. Största begränsningen? Att hitta villiga och kreditvärdiga låntagare eller att ha tillräcklig tillgång på centralbankspengar.

Sammanfattning över hur pengarna skapas

1. Bankerna skapar pengarna vid utlåningen.
2. Pengarna skapas ur ingenting och bygger på förtroende att banken kan betala.
3. I bokföringen balanseras nyskapade pengar mot en fordran på låntagaren att betala tillbaka.
4. Nya pengar skapas motsvarande andelen centralbankspengar/reservkravet (förenklat).
5. Pengar till räntebetalningen skapas aldrig.
6. Räntan tas (beskattas) från den redan existerande penningmängden.
7. Amorteringen försvinner vid återbetalningen, medan räntan hamnar i bankens kassa.
8. Att banken kan betala garanteras av skattebetalarna, som står för risken med systemet.

Resultatet

Penningmängd i M0 och M3

Några frågor

Varför ska privata företag ha rätt att skapa pengar vars värde garanteras av samhället?

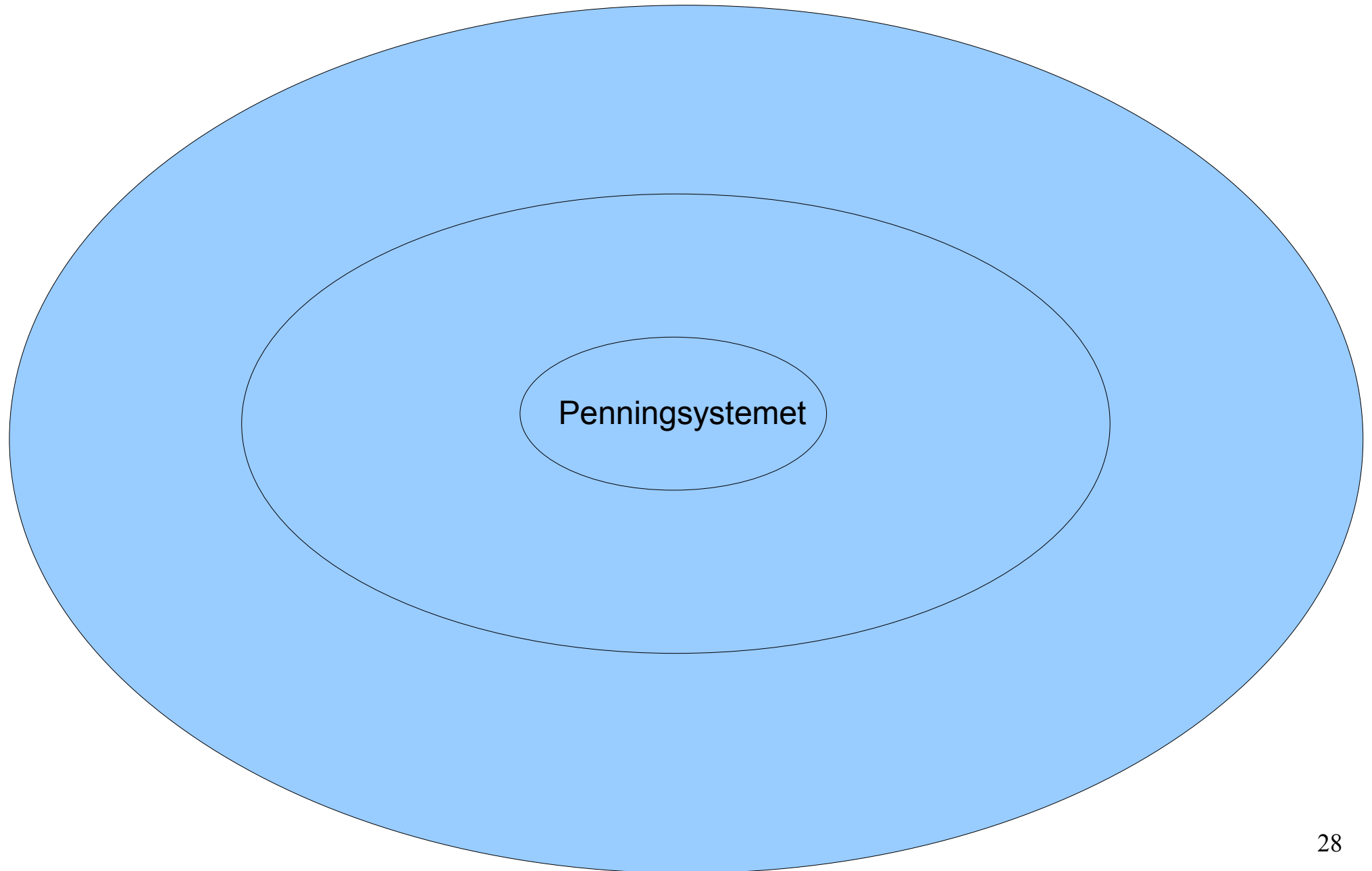
Varför ska privata banker ta ut en avgift för detta, när risktagningen också garanteras av samhället i sista hand?

Vem vinner och vem förlorar på dagens system?

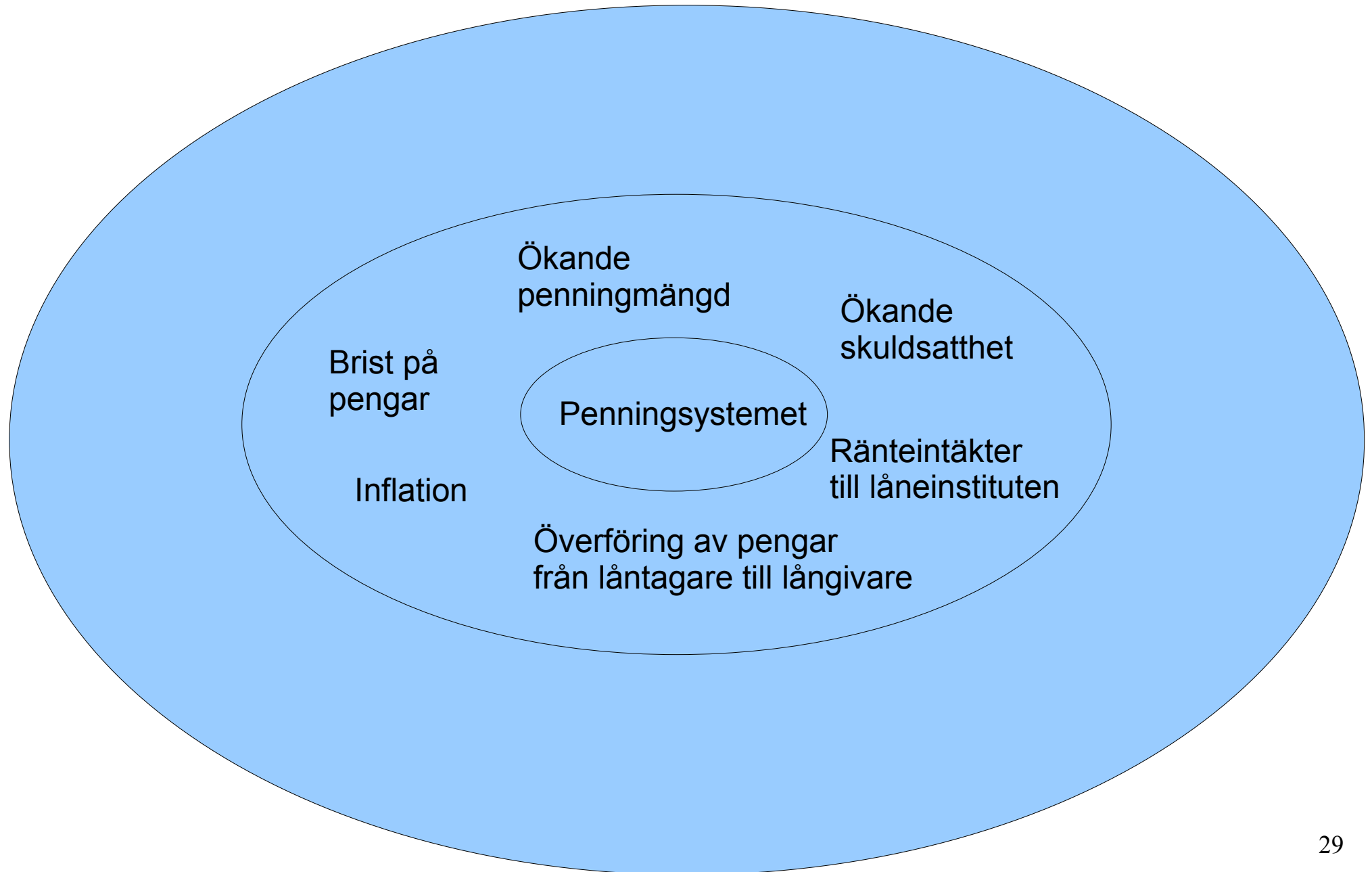
2.

Konsekvenser och problem med nuvarande system

Vad påverkas av penningssystemet?

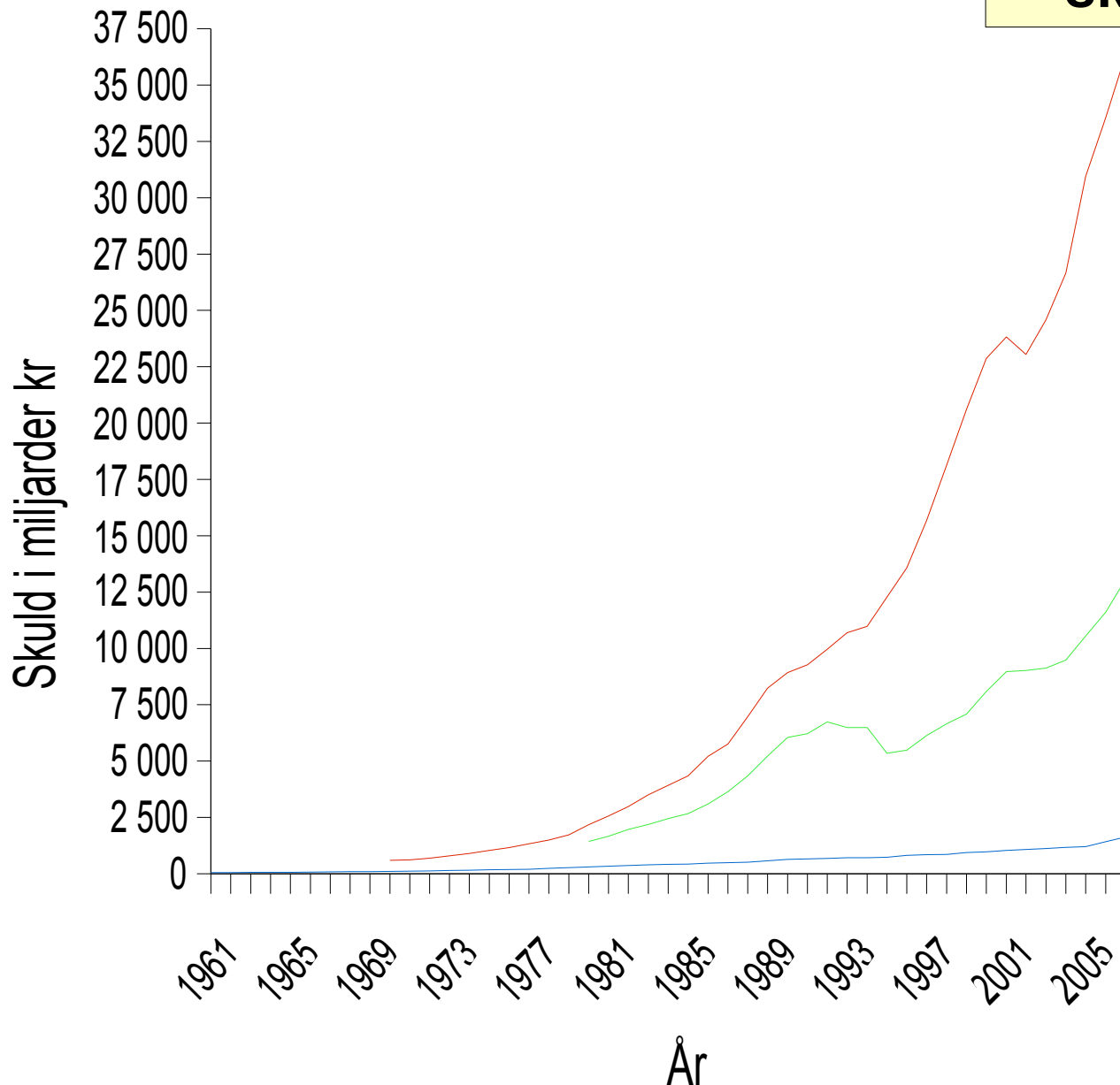

Vad påverkas av penningssystemet?

Penningmängd och skuld

**Ökande skuldsatthet
samt ökad risk för
skuldfälla**

Total skuld

Övriga skulder
Handelskrediter
Försäringssparande
Fondandelar
Andra ägarandelar
Börsnoterade aktier
Leasing
Finansiella derivat
Obligationer och förlagsbevis

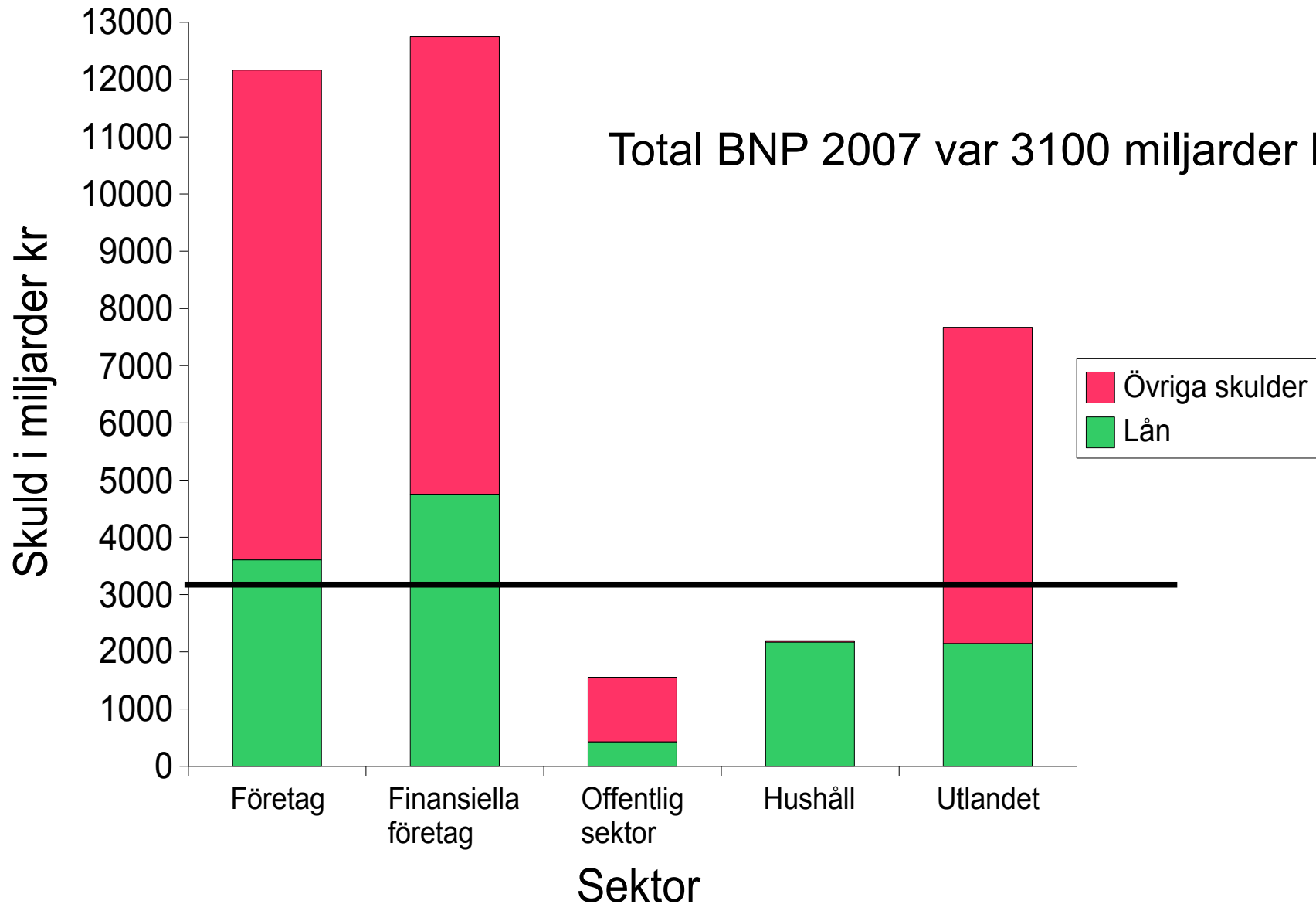
Utlånings-skuld

Koncernlån
Lån
Certifikat

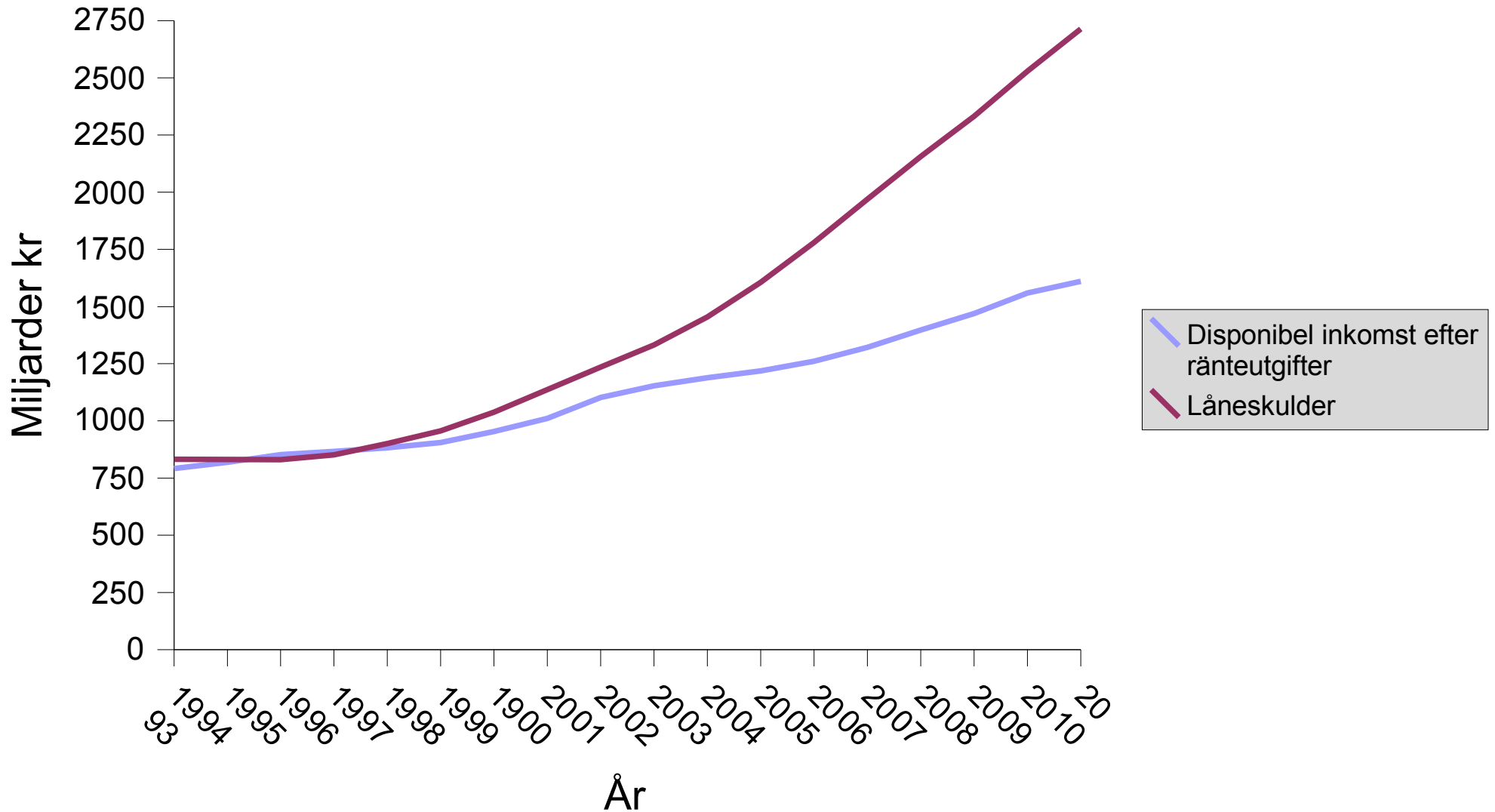
M 3

Inlåning
Sedlar
Mynt

Skuldsättning per sektor 2007

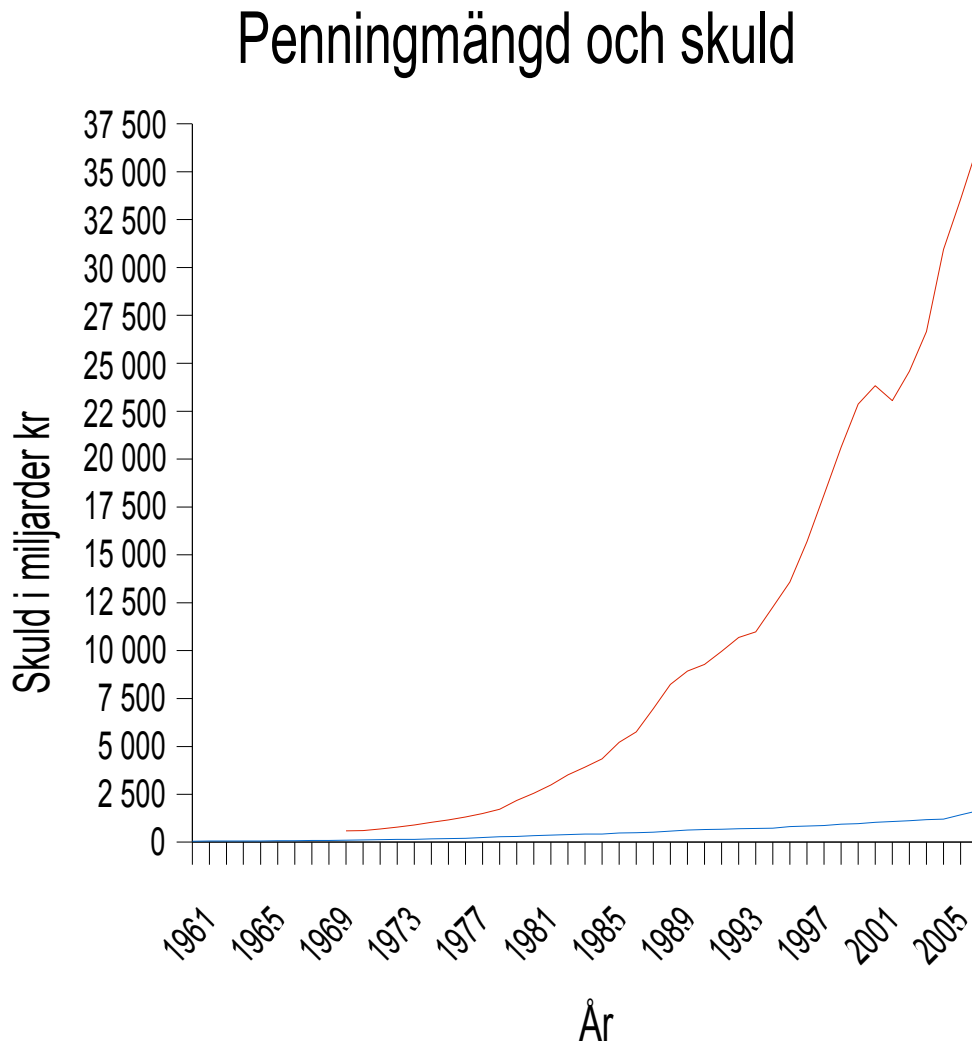

Hushållens inkomster och skulder

492000 hushåll och företag är överskuldssatta i Sverige 2010.

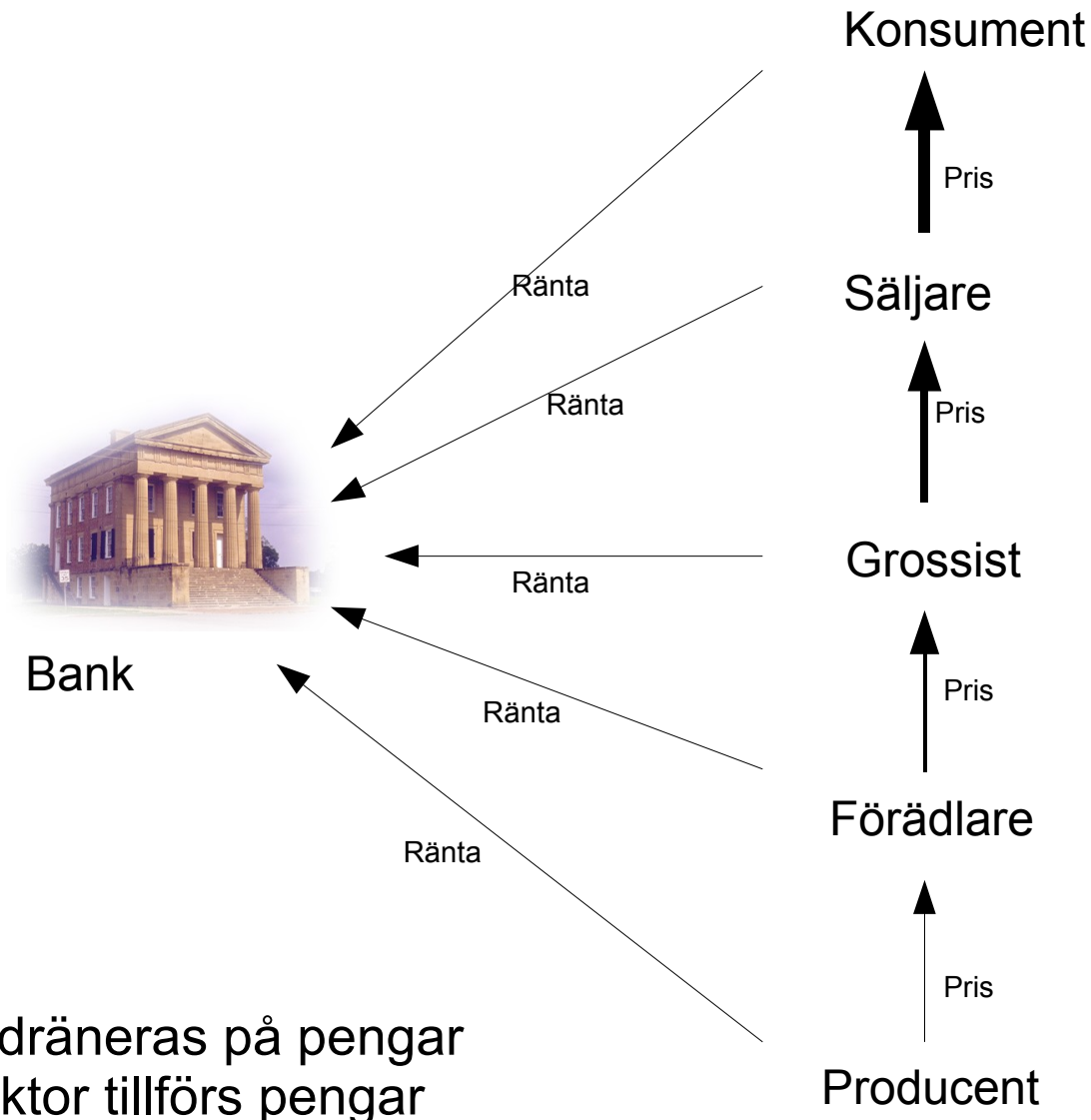
Allmän samhällsbrist på pengar

Strategi: Öka intäkterna
och minska kostnaderna

- brist på jobbtillfällen
- överexploatering av naturresurser
- exportberoende
- nedskärningar offentligt/privat
- tillväxtberoende
- konsumtionsberoende

Låneräntan beskattar samhället

- A. Prisinflation
- B. Reell sektor dräneras på pengar
- C. Finansiell sektor tillförs pengar

Pengar överförs från reell sektor till finansiell sektor = spekulation!

- Den totala bytesbalansen mellan världens alla länder ligger på minus 3-4% varje år. Rowbotham, 2007

- År 2000 var 2% reell handel och 98% spekulativ handel av den total handeln på världsmarknaden

- År 2000 ökade den spekulativa handeln med 25%/år och den reella handeln med 5 %/år. Lietaer, 2001

- År 2008 var världens samlade finansiella tillgångar fördelade på följande sätt:

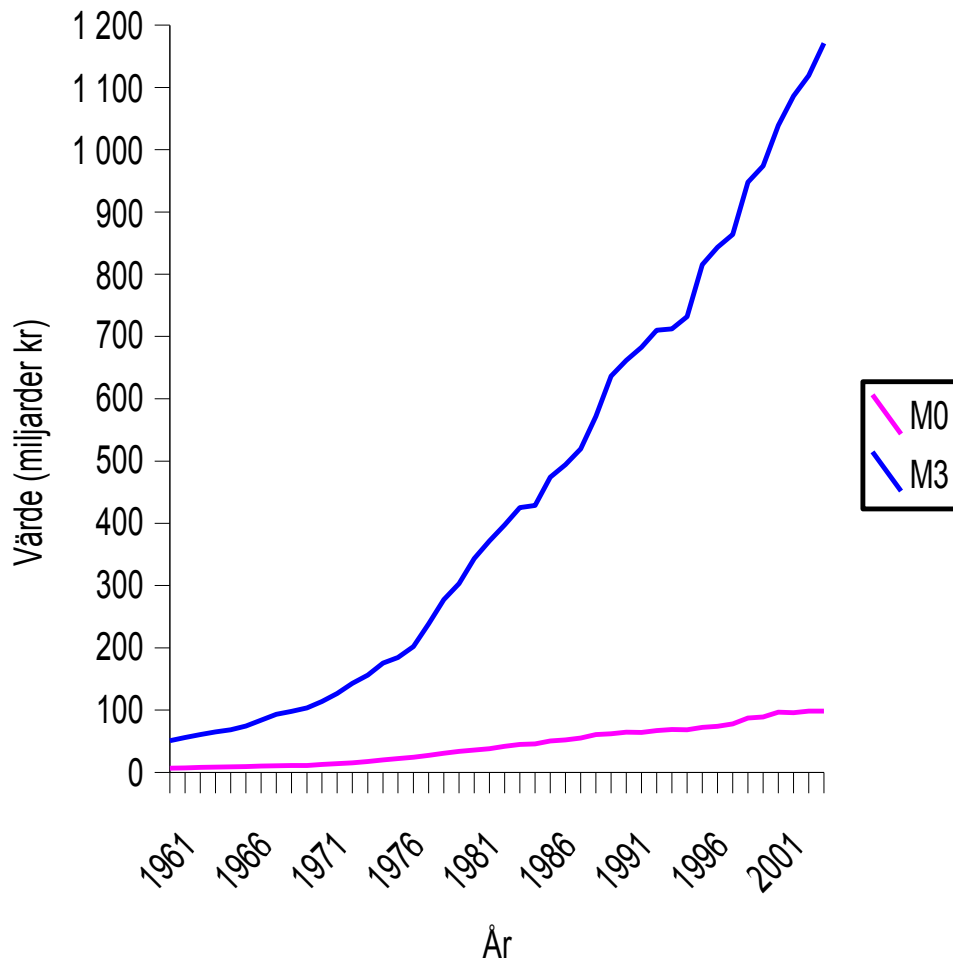
• Derivat:	10100 x 10 ¹² kr (biljoner)
• Övriga privat utgivna värdepapper:	630 x 10 ¹² kr
• Statligt utgivna värdepapper:	410 x 10 ¹² kr
• Sedlar och mynt:	25 x 10 ¹² kr

Dessa siffror kan ställas i relation till:

• Värdet på världens samlade guld och silver:	13-25 x 10 ¹² kr
• Världens totala BNP:	350 x 10 ¹² kr

Inflation

Penningmängd i M0 och M3

- (Överskott på pengar)
- Dyrare produktion
- Självförstärkande p.g.a ränta och skatter

• Det är storleken på förändringen av penningmängden som är huvudorsaken till inflationen, inte storleken på penningmängden i sig.

Penningssystemet kräver ekonomisk tillväxt

Penningssystem

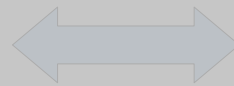

Ekonomisk tillväxt

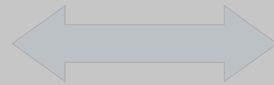
Penningssystemet kräver ekonomisk tillväxt

Penningssystem

Ekonomisk tillväxt

Ekonomins roll som skapare av ekologisk kris

Finanskrisen har lett till överföring av makt från folkvalda till centralbanker

Exempel från USA:

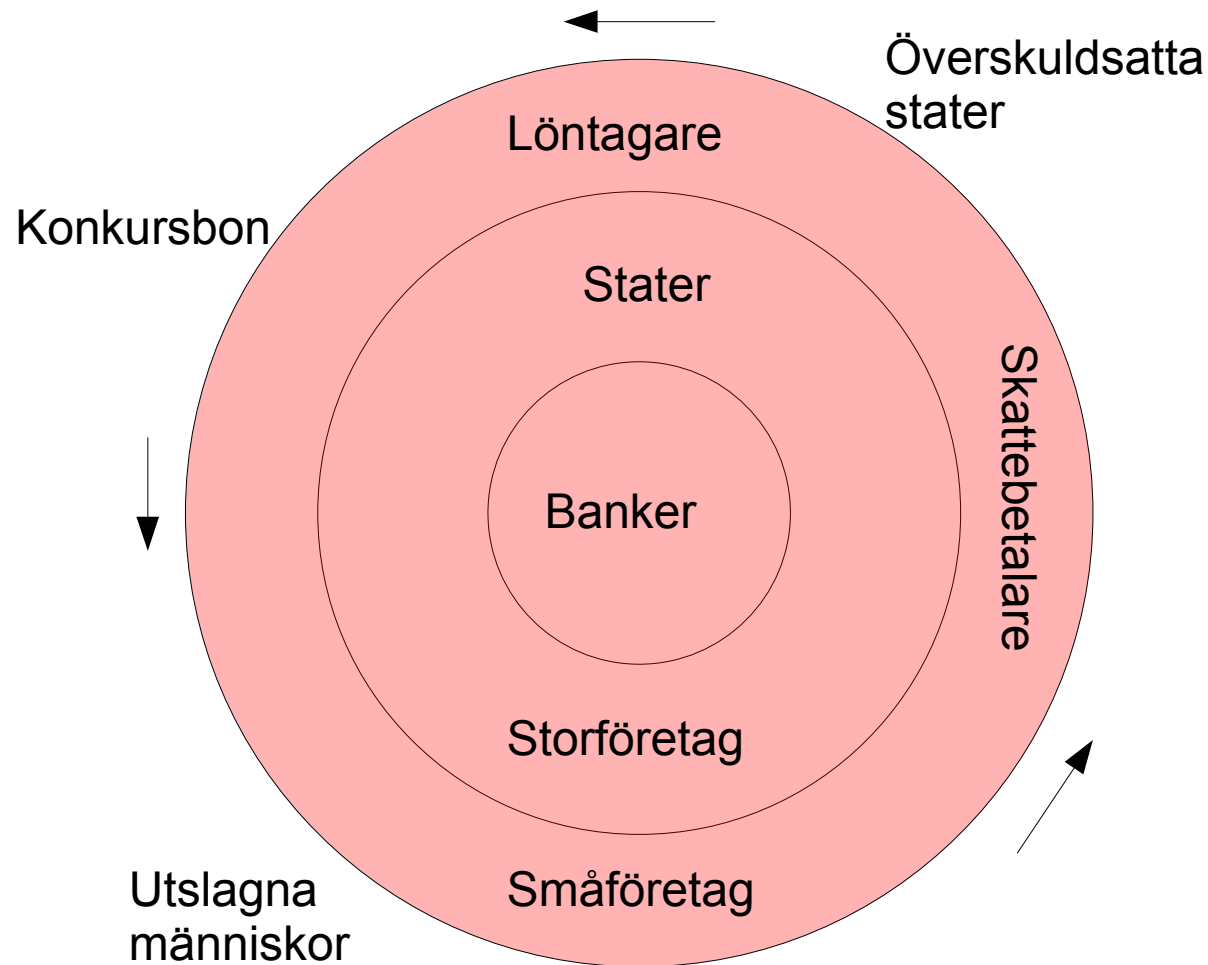
- USAs kostnader för stödpaket till finansiella sektorn var t.o.m. mars -09 **11000 miljarder dollar**.
- Den folkvalda kongressen röstade enbart om **780 miljarder**.
- Återstående **10220 miljarder** beslutades av Federal Reserve eller av Treasury department.
- Kostnaden läggs på skattebetalarna.

Källa: Joan Veon

- Mer och mer av den verkliga makten hamnar ytterst hos Bank of International Settlements (BIS). BIS är centralbankernas överordnade organ. Där bestäms reglerna för den globala finansiella sektorn.
- BIS är en odemokratisk institution, stängd för omvärldens granskning. Den styrs i första hand av en liten inre cirkel av centralbankschefer från Tyskland, USA, Schweiz, Italien, Japan och England. Åtminstone USAs och Italiens centralbanker är privatägda.

Källa: Ellen Hodgson-Brown

Livslånga skuldåtaganden och ekonomisk utslagning har institutionaliserats i den moderna samhällsmodellen

Livslånga skuldåtaganden och ekonomisk utslagning har institutionaliserats i den moderna samhällsmodellen

Seignorage

Cost of Money

Availability of Money

Vad påverkas av penningssystemet?

Sammanfattning av penningssystemets konsekvenser

Utformningen av penningssystemet är direkt skadlig för samhällsutvecklingen. Det skapar social utslagning, ekonomisk instabilitet och miljöförstöring. På dessa tre punkter driver penningssystemet samhället mot en kollaps.

De största enskilda negativa konsekvenserna är:

- en ständigt växande brist på pengar
 - kraven på ekonomisk tillväxt
 - att människor tvingas in i skuldfälla
 - att förmögenhetsklyftorna ökar
- att makten förskjuts från folkvalda till finanseliten

3.

Framtiden och lösningarna till
problemen
+
diskussion

Pengar är en konstruktion och inte ett naturfenomen!

Är vi nöjda med konstruktionen?

Om inte, hur ska den förbättras?

Vad är problemet?

- Pengar skapas mot att någon skuldsätter sig.
Pengar bör skapas utan skuldsättning
- Pengarna skapas och ägs av privata företag, trots att dess värden garanteras av staten och övriga samhället
Pengarna bör ägas av folket och skapas av en oberoende demokratisk myndighet
- Intäkterna från skapandet av pengarna (räntan) går till privata företag (bankerna)
Eventuella intäkter från en nationell valuta bör tillfalla folket (staten)

Den finansiella framtiden

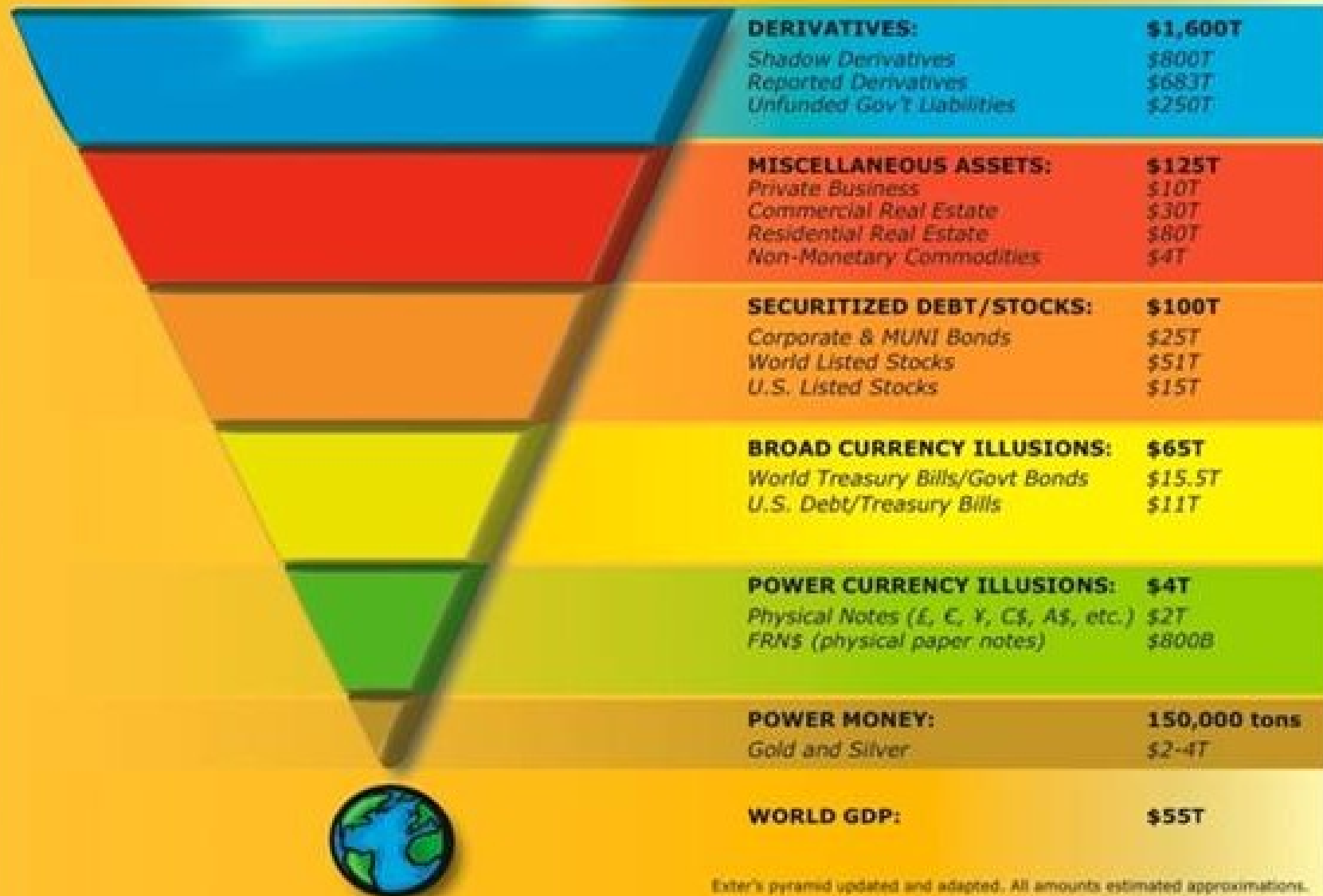
- Världens penningssystem är idag fullständigt sammanlänkade och beroende av varandra.
- De finansiella värdena är groteskt övervärderade i förhållande till den reella produktionsbasen (BNP).
- Den reella produktionsbasen står inför en gigantisk kostnadsökning p.g.a. dyrare energi (Peak oil)
- Vi står inför en mycket dramatisk justering av dessa obalanser (ekonomisk kollaps/kris)

The Great Credit Contraction

"The system does not collapse but evaporate."

Trace Mayer, J.D.

© 2008-09 RunToGold.com
CreditContradiction.com

Exter's pyramid updated and adapted. All amounts estimated approximations.

Två troliga scenarier om framtiden

Kontrollerad justering

- Kriserna avlöser varandra.
- Systemet överlever genom att staten pumpar in pengar i bankföretagen
- Hyperinflation och allt tuffare nedskärningar
- Utslagning, skuldfällor, uteliggare, arbetslöshet ökar successivt
- Problemen driver fram en demokratisk reform av de ekonomiska systemen

Kollaps

- Den stora krisen kommer och systemet kollapsar
- Samhället står lamslaget utan fungerande banker och betalningsmedel
- Kraftig deflation
- Offentliga strukturer upphör att fungera
- Kaos, våld och svält
- Ordning uppstår i små lokala samarbeten, med lokala lösningar på bytesmedel

A Portrait of Systemic Financial Crisis

- ❖ High interest rates on remaining debt and high taxes
- ❖ Foreclosures, bankruptcies, business failures (including food production!) and unemployment
- ❖ Bank runs, bank holidays and lost savings
- ❖ Asset price collapse and the loss of investments
- ❖ Loss of pensions and other entitlements
- ❖ Insufficient liquidity to match producers with potential consumers
- ❖ Trade wars and other international conflict
- ❖ Pay-as-you-go essential services or no essential services

Två sätt att verka för en lösning

- Förändring ovanifrån. Penningssystemet reformeras genom beslut i de demokratiska institutionerna
- Förändring underifrån. Alternativa lokala penningssystem tas fram som kan fungera sida vid sida med den nationella valutan

Förslag på förändring ovanifrån

1. Riksbanken utnyttjar sin ensamrätt att ge ut pengar genom att bestämma hur stor del skuldfria pengar som ska tillföras till samhället.
2. När en ny summa pengar ska tillföras samhället sker det genom att staten får denna summa att förfoga över.
3. Kapitaltäckningskravet höjs väsentligt för privata banker.

Vad skulle hända?

- successivt minskande skuldsatthet
- mindre brist på pengar
- reella sektorn växer, finansiella krymper
- mer pengar till statlig infrastruktur
- kontroll på inflationen
- fler arbetstillfällen
- möjlighet att gå ifrån målsättningen om ekonomisk tillväxt
- mindre räntebetalningar, mindre klyftor

Vill du veta mer om pengar?

Litteratur:

- Bankerna och skuldnätet - Ellen Brown
- Pengar utan ränta och inflation - Margrit Kennedy
- The grip of death - Michael Rowbotham

Filmer på internet:

- The crash course – vetenskapligt baserad problembeskrivning
- The moneyfix - lättfattlig översikt
- The American dream - av The Provocateur Network (underhållande tecknad animering)

Svenska internetsidor:

- Sunda pengar – intressant blogg
- Ekonomisk reform – hemsida för penningreform